

Έργο: “Roma Influencers, βάζοντας τέλος στον κύκλο των πρώιμων γάμων και της πρώιμης μητρότητας στις κοινότητες των Ρομά”

ROMA INFLUENCERS NETWORK/2024-1-EL01-KA220-ADU-000247507

www.romainfluencersnetwork.eu

romainfluencersnetwork@gmail.com

Roma Influencers Network

Roma_Influencers_Network

Εθνικές Συστάσεις Πολιτικής Πακέτο Εργασίας 3, Δραστηριότητα 3.4

Μάιος, 2026

“Το έργο "Roma Influencers Network" συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Το περιεχόμενο του υλικού είναι αποκλειστική ευθύνη του συγγραφέα και ούτε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, η Εθνική Μονάδα Συντονισμού Erasmus+ ΙΚΥ, ή οι Εθνικές Μονάδες των άλλων χωρών που συμμετέχουν στο Έργο είναι υπεύθυνες για τη χρήση που μπορεί να γίνει των πληροφοριών που αναφέρονται”.

Πίνακας Περιεχομένων

Πλαίσιο του έργου	2
1. Εκτελεστική σύνοψη	3
2. Περιγραφή του προβλήματος	4
3. Συγκριτική ανάλυση κυρίων ευρημάτων	6
4. Συστάσεις πολιτικής	8
5. Συμπεράσματα.....	12
Βιβλιογραφία	13

Πλαίσιο του έργου

Η παρούσα σύνοψη εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου Erasmus+ «Roma Influencers, βάζοντας τέλος στον κύκλο των πρώιμων γάμων και της πρώιμης μητρότητας στις κοινότητες των Ρομά». Βασίζεται στις εθνικές εκθέσεις συστάσεων πολιτικής που εκπονήθηκαν από τους εταίρους του έργου στην Ελλάδα, την Ιρλανδία, τη Ρουμανία και την Πορτογαλία, σύμφωνα με τις μεθοδολογικές κατευθύνσεις που καθορίστηκαν για το Πακέτο Εργασίας 3, Δραστηριότητα 3.4.

Το έγγραφο εντοπίζει τα βασικά κοινά ευρήματα, τις διαρθρωτικές προκλήσεις και τις προτεραιότητες πολιτικής που αναδύονται στα τέσσερα εθνικά πλαίσια, αναδεικνύοντας παράλληλα τις ειδικές προσεγγίσεις και συστάσεις κάθε χώρας. Υιοθετεί μια προσέγγιση βασισμένη στα δικαιώματα, τη διαθεματικότητα και την κοινοτική συμμετοχή, σε συμφωνία με τα ευρωπαϊκά πλαίσια για την ένταξη των Ρομά, τα δικαιώματα του παιδιού, την ισότητα των φύλων και την καταπολέμηση των διακρίσεων.

ROMA INFLUENCERS NETWORK/2024-1-EL01-KA220-ADU-000247507

1. Εκτελεστική σύνοψη

Οι πρώιμοι γάμοι και η πρώιμη μητρότητα εξακολουθούν να επηρεάζουν, μεταξύ άλλων κοινωνικά και οικονομικά ευάλωτων ομάδων, τα κορίτσια και τις νεαρές γυναίκες Ρομά σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες. Οι εθνικές εκθέσεις από την Ελλάδα, την Ιρλανδία, τη Ρουμανία και την Πορτογαλία καταδεικνύουν ότι τα φαινόμενα αυτά δεν μπορούν να κατανοηθούν αποκλειστικά μέσα από ένα πολιτισμικό πρίσμα. Αντιθέτως, συνδέονται βαθιά με διαρθρωτικές ανισότητες, συμπεριλαμβανομένων της φτώχειας, του κοινωνικού αποκλεισμού, των εκπαιδευτικών μειονεκτημάτων, της ανισότητας των φύλων, των διακρίσεων, της επισφαλούς στέγασης και της περιορισμένης πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη και τις δημόσιες υπηρεσίες.

Εξετάζοντας ειδικότερα τις κοινότητες Ρομά στις χώρες-εταίρους, οι εκθέσεις που εκπονήθηκαν στο πλαίσιο του έργου «Roma Influencers» εντοπίζουν, και στις τέσσερις χώρες, μια ισχυρή σχέση μεταξύ πρώιμου γάμου, σχολικής διαρροής και πρώιμης μητρότητας. Όπως συνέβαινε συχνά στο παρελθόν σε πολλές δυτικές κοινωνίες, τα κορίτσια Ρομά ενδέχεται ακόμη να αντιμετωπίζουν κοινωνικές προσδοκίες που συνδέονται με παραδοσιακούς ρόλους φύλου, την οικογενειακή τιμή και τη μητρότητα ως ένδειξη ενήλικης ταυτότητας. Ταυτόχρονα, πολλές από τις γυναίκες που συμμετείχαν στις συνεντεύξεις της έρευνας, η οποία πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του έργου, εξέφρασαν επίγνωση των αρνητικών συνεπειών που σχετίζονται με τον πρώιμο γάμο και την πρώιμη μητρότητα, όπως η διακοπή της εκπαίδευσης, οι περιορισμένες επαγγελματικές ευκαιρίες, η οικονομική εξάρτηση, οι προκλήσεις ψυχικής υγείας και η περιορισμένη αυτονομία.

Παρόλο που οι τέσσερις χώρες διαφέρουν ως προς τα νομικά πλαίσια, τις θεσμικές δυνατότητες και τα μοντέλα εφαρμογής πολιτικών, αναδύονται αρκετές κοινές στρατηγικές παρέμβασης. Η συμμετοχή της κοινότητας, η ηγεσία των γυναικών Ρομά και οι πολιτισμικά ευαίσθητες παρεμβάσεις θεωρούνται, επομένως, ουσιώδη στοιχεία αποτελεσματικών πολιτικών αντιμετώπισης.

Ένα ακόμη σημαντικό συμπέρασμα είναι ότι η βιώσιμη πρόοδος απαιτεί συντονισμένες, μακροπρόθεσμες και βασισμένες στα δικαιώματα δημόσιες πολιτικές, οι οποίες να αναπτύσσονται σε συνεργασία με τις ίδιες τις κοινότητες Ρομά. Οι αποτελεσματικές παρεμβάσεις πρέπει να συνδυάζουν τη νομική προστασία με μέτρα κοινωνικής ένταξης, εκπαιδευτικές ευκαιρίες, υπηρεσίες υγείας και την ενεργό συμμετοχή των γυναικών και των κοριτσιών Ρομά.

2. Περιγραφή του προβλήματος

Οι γάμοι παιδιών, οι πρώιμοι και αναγκαστικοί γάμοι, καθώς και η πρώιμη μητρότητα, αναγνωρίζονται διεθνώς ως πρακτικές που ενδέχεται να υπονομεύουν τα δικαιώματα των παιδιών, την ισότητα των φύλων, τη συμμετοχή στην εκπαίδευση και την κοινωνική ένταξη. Διεθνείς οργανισμοί όπως η UNICEF, το Council of Europe και η European Union έχουν επανειλημμένα επισημάνει τις αρνητικές επιπτώσεις αυτών των φαινομένων στην υγεία, την αυτονομία και τις ευκαιρίες ζωής των κοριτσιών.

Οι εθνικές εκθέσεις που εκπονήθηκαν στο πλαίσιο του έργου «Roma Influencers» καταδεικνύουν ότι οι πρώιμοι γάμοι και η πρώιμη μητρότητα εξακολουθούν να εμφανίζονται σε ορισμένες κοινότητες Ρομά στην Ελλάδα, την Ιρλανδία, τη Ρουμανία και την Πορτογαλία. Ωστόσο, οι εκθέσεις καθιστούν επίσης σαφές ότι τα φαινόμενα αυτά δεν πρέπει να ερμηνεύονται ως εγγενή ή ομοιογενή χαρακτηριστικά της κουλτούρας των Ρομά.

Οι εκθέσεις αναδεικνύουν σταθερά τον διαθεματικό χαρακτήρα του προβλήματος. Τα κορίτσια Ρομά βρίσκονται συχνά στο σημείο τομής της εθνοτικής διάκρισης, της ανισότητας των φύλων και της κοινωνικοοικονομικής ευαλωτότητας.

Ένα επαναλαμβανόμενο εύρημα και στις τέσσερις χώρες είναι, όπως έχει ήδη επισημανθεί, η ισχυρή σύνδεση μεταξύ πρώιμου γάμου και σχολικής διαρροής. Οι εκθέσεις αναδεικνύουν επίσης σημαντικές διαστάσεις που σχετίζονται με την υγεία. Παρότι υπάρχουν ορισμένες διαφορές μεταξύ των χωρών, οι νεαρές μητέρες αντιμετωπίζουν γενικά εμπόδια στην πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, στην πληροφόρηση για την αναπαραγωγική υγεία, στην προγεννητική φροντίδα και στην υποστήριξη ψυχικής υγείας.

Τα νομικά πλαίσια διαφέρουν μεταξύ των χωρών. Ο νόμος απαγορεύει σαφώς τον γάμο παιδιών χωρίς εξαιρέσεις στην Πορτογαλία (Νόμος υπ' αριθ. 39/2025) και στην Ιρλανδία (Civil Registration Act 2014). Στην Ελλάδα και τη Ρουμανία, το ελάχιστο νόμιμο όριο ηλικίας για γάμο είναι τα 18 έτη, αν και ενδέχεται να υπάρχουν εξαιρέσεις υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Παρά τους νομικούς αυτούς περιορισμούς, οι εκθέσεις δείχνουν ότι οι άτυπες ενώσεις εξακολουθούν να συμβαίνουν σε πολύ νεαρή ηλικία. Αυτό αποκαλύπτει σημαντικά κενά μεταξύ της νομοθεσίας και της κοινωνικής πραγματικότητας, υπογραμμίζοντας την ανάγκη για προληπτικές, κοινοτικά βασισμένες και πολυδιάστατες προσεγγίσεις.

Ταυτόχρονα, η έρευνα εντοπίζει ενδείξεις κοινωνικής αλλαγής. Οι νεότερες γυναίκες Ρομά δίνουν ολοένα και μεγαλύτερη έμφαση στη σημασία της εκπαίδευσης, της καθυστερημένης μητρότητας, των επαγγελματικών ευκαιριών και της προσωπικής

αυτονομίας. Πολλές συμμετέχουσες εξέφρασαν την επιθυμία για μεγαλύτερη πρόσβαση σε πληροφορίες, υποστήριξη και ευκαιρίες.

Πολλές από αυτές εξέφρασαν επίσης την επιθυμία να ζήσουν την παιδική τους ηλικία χωρίς τις πιέσεις που συνδέονται με τον γάμο και τη μητρότητα, χωρίς την πίεση των ευθυνών που συνεπάγονται ο γάμος και η μητρότητα:

«Φοβόμουν ότι δεν θα τα κατάφερα ως γυναίκα μέσα στο σπίτι. Δεν ήμουν έτοιμη να παντρευτώ.» (Γυναίκα Ρομά, 24 ετών, Ρουμανία).

«Ποτέ δεν φανταζόμουν ότι θα ήταν έτσι – ότι θα ήταν τόσο απαιτητικό. Ήμουν συνεχώς κουρασμένη και φοβόμουν ότι δεν θα ήξερα τι να κάνω.» (Γυναίκα Ρομά από την Πορτογαλία, 24 ετών, Πορτογαλία).

«Τα κορίτσια είναι ακόμη παιδιά. Δεν πρέπει να παντρεύονται.» (Ελληνίδα γυναίκα, 32 ετών, Ελλάδα).

«Να συνεχίσεις τις σπουδές σου ώστε, όταν αποκτήσεις παιδιά, να είσαι προετοιμασμένη να τους προσφέρεις καλή εκπαίδευση και καλύτερες ευκαιρίες.» (Γυναίκα Ρομά που ζει στην Ιρλανδία, 26 ετών).

3. Συγκριτική ανάλυση κυρίων ευρημάτων

Ένα από τα ισχυρότερα κοινά ευρήματα και των τεσσάρων εκθέσεων είναι η αναγνώριση ότι οι πρώιμοι γάμοι και η πρώιμη μητρότητα συνδέονται στενά με διαρθρωτικές ανισότητες και δεν αποτελούν αποκλειστικά πολιτισμικές πρακτικές.

Η ελληνική έκθεση τονίζει ότι ο πρώιμος γάμος εντάσσεται σε ευρύτερα πλαίσια διαγενεακής φτώχειας, κοινωνικού αποκλεισμού και ανισότητας των φύλων. Αντίστοιχα, η ρουμανική έκθεση αναδεικνύει τον ρόλο της φτώχειας, των διακρίσεων, των κακών συνθηκών στέγασης και της περιορισμένης πρόσβασης στην εκπαίδευση και την υγειονομική περίθαλψη. Η Πορτογαλία προειδοποιεί ρητά κατά της ερμηνείας του πρώιμου γάμου ως ομοιογενούς πολιτισμικού χαρακτηριστικού των κοινοτήτων Ρομά, ενώ η ιρλανδική έκθεση υπογραμμίζει τον ρόλο του κοινωνικού αποκλεισμού, των επισφαλών συνθηκών διαβίωσης και των εμποδίων στην πρόσβαση σε υπηρεσίες.

Όλες οι εκθέσεις υποστηρίζουν προσεγγίσεις χωρίς στιγματισμό, που αναγνωρίζουν τη διαφορετικότητα των κοινοτήτων Ρομά και τη σημασία αντιμετώπισης των ευρύτερων κοινωνικών προσδιοριστών.

Η εκπαίδευση αναδεικνύεται ως ένα από τα κεντρικά θέματα και στις τέσσερις χώρες.

Οι εκθέσεις εντοπίζουν σταθερά τη σχολική διαρροή τόσο ως αιτία όσο και ως συνέπεια των πρώιμων γάμων και της πρώιμης μητρότητας. Τα κορίτσια εγκαταλείπουν συχνά το σχολείο λόγω προσδοκιών γάμου, εγκυμοσύνης ή ευθυνών φροντίδας. Σε πολλές περιπτώσεις, η διακοπή της εκπαίδευσης περιορίζει σημαντικά τις μελλοντικές επαγγελματικές ευκαιρίες και ενισχύει τους κύκλους φτώχειας.

Η Ρουμανία και η Πορτογαλία δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στην ανάγκη για ισχυρότερες πολιτικές παραμονής στο σχολείο, προγράμματα καθοδήγησης (mentoring) και εκπαιδευτική διαμεσολάβηση. Η Ελλάδα υπογραμμίζει την υποχρεωτική σχολική φοίτηση και τον ρόλο των διαμεσολαβητών Ρομά στο εκπαιδευτικό σύστημα, ενώ η Ιρλανδία δίνει έμφαση σε ευέλικτες εκπαιδευτικές διαδρομές και στη στήριξη φροντίδας παιδιών για νεαρές μητέρες.

Σημαντικό είναι ότι όλες οι εκθέσεις υποστηρίζουν τη δυνατότητα των εγκύων κοριτσιών και των νεαρών μητέρων να παραμένουν ή να επιστρέφουν στην εκπαίδευση.

Η πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη και τα αναπαραγωγικά δικαιώματα αποτελούν έναν ακόμη βασικό τομέα πολιτικής.

Οι εκθέσεις αναδεικνύουν σημαντικά εμπόδια στην εκπαίδευση για την αναπαραγωγική υγεία και στην πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας για κορίτσια και γυναίκες Ρομά, ιδιαίτερα όσον αφορά τα μαθήματα προγεννητικής προετοιμασίας.

Η Πορτογαλία εντοπίζει δυσκολίες επικοινωνίας με επαγγελματίες υγείας. Στην Ελλάδα, την Ιρλανδία και τη Ρουμανία, ένας από τους βασικούς λόγους ήταν ότι πολλές γυναίκες δεν γνώριζαν την ύπαρξη αυτών των μαθημάτων, επειδή δεν είχαν ποτέ ενημερωθεί σχετικά. Μεταξύ των γυναικών Ρομά που ζουν στην Ιρλανδία, η γλώσσα αναδεικνύεται ξανά ως βασικό εμπόδιο στην πρόσβαση σε μαθήματα προγεννητικής προετοιμασίας.

ROMA INFLUENCERS NETWORK/2024-1-EL01-KA220-ADU-000247507

4. Συστάσεις πολιτικής

Οι διαφορετικές εθνικές εκθέσεις τονίζουν με συνέπεια ότι οι βιώσιμες παρεμβάσεις απαιτούν τις ακόλουθες στρατηγικές:

Η **ενδυνάμωση των κοριτσιών και των γυναικών Ρομά** αποτυπώνεται έντονα στις συστάσεις πολιτικής όλων των χωρών. Η Ιρλανδία δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη σημασία της φωνής των γυναικών Ρομά στη διαμόρφωση πολιτικών και στον σχεδιασμό υπηρεσιών. Η Πορτογαλία αναδεικνύει τον ρόλο των διαμεσολαβητών Ρομά και των γυναικών που χαίρουν σεβασμού μέσα στις κοινότητες. Η Ρουμανία υπογραμμίζει τη συμμετοχή οργανώσεων Ρομά, διαμεσολαβητών και γυναικών influencers σε εκστρατείες ευαισθητοποίησης. Η Ελλάδα τονίζει την ανάγκη ανάπτυξης προγραμμάτων που στοχεύουν στην ενδυνάμωση των κοριτσιών Ρομά και στην προώθηση θετικών προτύπων.

Η έμφαση αυτή αντανακλά μια ευρύτερη μετατόπιση από πατερναλιστικές παρεμβάσεις προς συμμετοχικά μοντέλα διακυβέρνησης και μοντέλα βασισμένα στην ενδυνάμωση, τα οποία θεωρούνται ουσιώδη για την ενίσχυση της αυτονομίας, της ενημερωμένης λήψης αποφάσεων και της μακροπρόθεσμης κοινωνικής ένταξης.

Όλες οι εκθέσεις επισημαίνουν επίσης αδυναμίες στον **θεσμικό συντονισμό**. Η Ρουμανία αναδεικνύει ιδιαίτερα τον κατακερματισμό των υπηρεσιών και την ανεπαρκή

συνεργασία μεταξύ σχολείων, συστημάτων υγείας και κοινωνικών υπηρεσιών, ενώ παράλληλα διατυπώνει αναλυτικές συστάσεις σχετικά με τη δημιουργία διεπιστημονικών ομάδων που να περιλαμβάνουν σχολεία, κοινωνικές υπηρεσίες, παρόχους υγείας και οργανώσεις Ρομά. Αντίστοιχα, η Πορτογαλία υποστηρίζει τη διαθεσμική συνεργασία μεταξύ σχολείων, υπηρεσιών υγείας και φορέων κοινωνικής παρέμβασης, ενώ η Ελλάδα ζητά ολοκληρωμένα μείγματα πολιτικής που να συνδυάζουν νομοθεσία, εκπαίδευση, υγεία και κοινωνική προστασία. Η Ιρλανδία, από την άλλη πλευρά, δίνει έμφαση σε ολοκληρωμένες, πολυτομεακές και κοινοτικά βασισμένες προσεγγίσεις.

Οι εκθέσεις απορρίπτουν σταθερά τιμωρητικές ή αποκλειστικά απαγορευτικές προσεγγίσεις. Αντίθετα, υποστηρίζουν παρεμβάσεις βασισμένες στον **διάλογο και εκστρατείες ευαισθητοποίησης με πρωτοβουλία των ίδιων των κοινοτήτων**. Αυτό αντανακλά την αναγνώριση ότι η βιώσιμη κοινωνική αλλαγή απαιτεί εμπιστοσύνη, συμμετοχή και τοπική ιδιοκτησία των παρεμβάσεων.

Από τις διαφορετικές εκθέσεις προκύπτει ότι όλες οι πολιτικές και οι τοπικές παρεμβάσεις πρέπει να βασίζονται στην αναγνώριση της οικουμενικότητας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων του παιδιού, προωθώντας παράλληλα τον διάλογο μεταξύ διαφορετικών κοινωνικών και πολιτισμικών ομάδων, καθώς και μεταξύ επαγγελματιών και κοινοτήτων Ρομά. Η Ελλάδα αναφέρει ειδικά την ανάγκη προώθησης διαλόγου με κοινοτικούς και θρησκευτικούς ηγέτες, προκειμένου να αμφισβητηθούν επιβλαβείς πρακτικές χωρίς να ενισχύεται ο στιγματισμός.

Όσον αφορά την **πρόληψη**, και οι τέσσερις χώρες αναγνωρίζουν την **εκπαίδευση** ως κεντρική στρατηγική πρόληψης. Οι βασικές προτεραιότητες περιλαμβάνουν:

- Την πρόληψη της σχολικής διαρροής, ιδίως μέσω συνεργασίας μεταξύ του εκπαιδευτικού συστήματος, των κοινωνικών υπηρεσιών, των τοπικών αρχών και οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών.
- Την επέκταση προγραμμάτων mentoring.
- Την παροχή ευέλικτων εκπαιδευτικών διαδρομών για νεαρές μητέρες.
- Την επένδυση σε κατάρτιση επαγγελματιών δεξιοτήτων, δεξιότητες διαβίωσης και χρηματοοικονομικό γραμματισμό για έφηβα κορίτσια, ώστε να παρέχονται εναλλακτικές απέναντι στον πρώιμο γάμο.
- Την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών σε διαπολιτισμικές δεξιότητες.
- Την ενίσχυση του ρόλου των διαμεσολαβητών Ρομά.

- Την ανάπτυξη εθνικών εκστρατειών, υλοποιημένων με μη διακριτικό και πολιτισμικά κατάλληλο τρόπο, που να προωθούν το δικαίωμα στην εκπαίδευση, το δικαίωμα των παιδιών στον ελεύθερο χρόνο και την ανάπτυξη των παιδιών μέσω της εκπαίδευσης.

Η εκπαίδευση παρουσιάζεται σταθερά όχι μόνο ως **προστατευτικός παράγοντας** αλλά και ως διαδρομή προς την αυτονομία, την κοινωνική συμμετοχή και την οικονομική ανεξαρτησία.

Παραμένοντας στην οπτική της πρόληψης, οι εκθέσεις υποστηρίζουν προσβάσιμες, πολιτισμικά κατάλληλες και κοινοτικά βασισμένες **υπηρεσίες υγείας**.

Οι κοινές προτεραιότητες περιλαμβάνουν:

- Εκπαίδευση στη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία, ιδίως μέσω υποστήριξης κοινοτικά οργανωμένων συζητήσεων μέσα στις κοινότητες Ρομά.
- Διασφάλιση πρόσβασης σε πολιτισμικά ευαίσθητη πληροφόρηση σχετικά με τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία, ιδανικά παρεχόμενη από εκπαιδευμένους Ρομά peer educators.
- Πολιτισμικά ευαίσθητες υπηρεσίες προγεννητικής και μητρικής φροντίδας από επαγγελματίες που χρησιμοποιούν συμπεριληπτικές στρατηγικές επικοινωνίας, ώστε να οικοδομείται εμπιστοσύνη μεταξύ κοινοτήτων Ρομά και θεσμών υγείας.
- Κινητές μονάδες υγείας.
- Υποστήριξη ψυχικής υγείας.
- Παροχή υπηρεσιών υγείας με εμπιστευτικότητα και χωρίς διακρίσεις.

Όπως τονίζει η έκθεση της Ελλάδας, είναι κρίσιμο να επισημανθεί ότι «οι πολιτικές που αποσκοπούν στην πρόληψη των πρώιμων γάμων και της πρώιμης μητρότητας μπορούν να ενισχυθούν μέσω μιας σύγχρονης προσέγγισης δημόσιας υγείας που λαμβάνει υπόψη τον ρόλο της περιγενετικής και της επιγενετικής. Οι συνθήκες διαβίωσης πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την εγκυμοσύνη — όπως η φτώχεια, το χρόνιο άγχος, η περιορισμένη πρόσβαση στην υγειονομική περίθαλψη, την εκπαίδευση και την κοινωνική υποστήριξη — επηρεάζουν όχι μόνο την παρούσα υγεία της μητέρας και του παιδιού, αλλά και τις μελλοντικές αναπτυξιακές ευκαιρίες.

Για τον λόγο αυτό, προτείνονται στοχευμένες παρεμβάσεις για τη στήριξη νεαρών γυναικών Ρομά και οικογενειών, με έμφαση στην προγεννητική φροντίδα, την ψυχική υγεία, την εκπαίδευση γονεϊκότητας και τη δημιουργία σταθερών και ασφαλών περιβαλλόντων που ενισχύουν τη διαγενεακή κοινωνική κινητικότητα και τις ίσες ευκαιρίες.»

Και οι τέσσερις εκθέσεις συστήνουν **εξειδικευμένη εκπαίδευση για επαγγελματίες που εργάζονται με κοινότητες Ρομά**. Οι τομείς προτεραιότητας περιλαμβάνουν: Δικαιώματα του παιδιού· ισότητα των φύλων· καταπολέμηση των διακρίσεων· διαπολιτισμική επικοινωνία· έγκαιρη αναγνώριση καταστάσεων κινδύνου· διαδικασίες παραπομπής· αναπαραγωγική υγεία· κοινοτική συμμετοχή.

Η εκπαίδευση των επαγγελματιών θεωρείται αναγκαία για τη βελτίωση της θεσμικής ανταπόκρισης και τη μείωση των διακριτικών πρακτικών.

Τέλος, τα **κενά δεδομένων** αναγνωρίζονται ως σημαντική πρόκληση και στις τέσσερις χώρες. Οι εκθέσεις επισημαίνουν την έλλειψη συστηματικών, αναλυτικών και μη στιγμιαστικών δεδομένων σχετικά με: Τους πρώιμους γάμους· τις άτυπες ενώσεις· την εφηβική εγκυμοσύνη. Σε ορισμένες χώρες θεωρείται επίσης σημαντική η συλλογή δεδομένων σχετικά με τα ποσοστά σχολικής διαρροής

Η Ρουμανία και η Πορτογαλία δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στα εθνικά συστήματα παρακολούθησης και στη χάραξη πολιτικής βασισμένης σε τεκμήρια. Η Ελλάδα προτείνει συστήματα έγκαιρης προειδοποίησης που να περιλαμβάνουν σχολεία, υπηρεσίες υγείας και κοινωνικές υπηρεσίες. Η Ιρλανδία ζητά ηθικές και μη στιγμιαστικές πρακτικές συλλογής δεδομένων.

Η βελτιωμένη συλλογή δεδομένων θεωρείται ουσιώδης για:

- Την κατανόηση των τάσεων.
- Τον εντοπισμό περιοχών υψηλού κινδύνου.
- Την παρακολούθηση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών.
- Την κατανομή πόρων.
- Τον σχεδιασμό στοχευμένων παρεμβάσεων..

5. Συμπεράσματα

Η συγκριτική ανάλυση των εθνικών εκθέσεων από την Ελλάδα, την Ιρλανδία, τη Ρουμανία και την Πορτογαλία καταδεικνύει ότι οι πρώιμοι γάμοι και η πρώιμη μητρότητα στις κοινότητες Ρομά αποτελούν πολυδιάστατα κοινωνικά φαινόμενα, τα οποία έχουν τις ρίζες τους στις διαρθρωτικές ανισότητες και τον κοινωνικό αποκλεισμό.

Παρόλο που και στις τέσσερις χώρες υπάρχουν νομικά πλαίσια σχετικά με τον γάμο παιδιών, η νομοθεσία από μόνη της δεν επαρκεί για την αντιμετώπιση του προβλήματος. Η βιώσιμη πρόληψη απαιτεί ολοκληρωμένες, βασισμένες στα δικαιώματα και συμμετοχικές προσεγγίσεις, ικανές να αντιμετωπίσουν τους ευρύτερους κοινωνικούς προσδιοριστές που επηρεάζουν τα κορίτσια και τις νεαρές γυναίκες Ρομά.

Ένα ιδιαίτερα σημαντικό κοινό μήνυμα είναι η ανάγκη αποφυγής στιγματιστικών ή πολιτισμικά απλουστευτικών ερμηνειών. Οι πρώιμοι γάμοι και η πρώιμη μητρότητα πρέπει να κατανοούνται μέσα στα ευρύτερα πλαίσια της φτώχειας, του αποκλεισμού, των διακρίσεων και των περιορισμένων ευκαιριών.

Οι εκθέσεις καταδεικνύουν επίσης τη σημασία της άμεσης συμμετοχής των κοινοτήτων Ρομά στον σχεδιασμό και την υλοποίηση λύσεων. Οι βιωμένες εμπειρίες, η ηγεσία και η συμμετοχή των γυναικών Ρομά αποτελούν κεντρικά στοιχεία για την ανάπτυξη αποτελεσματικών και βιώσιμων παρεμβάσεων.

Τέλος, η σύνοψη αναδεικνύει ότι η ουσιαστική πρόοδος απαιτεί μακροπρόθεσμη πολιτική δέσμευση, σταθερές δημόσιες επενδύσεις και ισχυρή συνεργασία μεταξύ κυβερνήσεων, δημόσιων υπηρεσιών, οργανώσεων της κοινωνίας των πολιτών και των ίδιων των κοινοτήτων Ρομά.

Μόνο μέσω συντονισμένων και συμπεριληπτικών προσεγγίσεων θα καταστεί δυνατό να σπάσουν οι κύκλοι αποκλεισμού και να διευρυνθούν οι ευκαιρίες για τα κορίτσια και τις νεαρές γυναίκες Ρομά σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Βιβλιογραφία

CESIS et al. (2025). Συγκριτική Έκθεση: Πρώιμοι Γάμοι και Πρώιμη Μητρότητα στις Κοινότητες Ρομά. Έργο « Roma Influencers, βάζοντας τέλος στον κύκλο των πρώιμων γάμων και της πρώιμης μητρότητας στις κοινότητες των Ρομά», Πρόγραμμα Erasmus+.

CESIS – Center for Social Intervention Studies & Sastipen Association – Roma Center for Health Policy (2025). Εθνική Έκθεση: Πρώιμοι Γάμοι και Πρώιμη Μητρότητα στις Κοινότητες Ρομά – Ρουμανία. Έργο « Roma Influencers, βάζοντας τέλος στον κύκλο των πρώιμων γάμων και της πρώιμης μητρότητας στις κοινότητες των Ρομά», Πρόγραμμα Erasmus+.

CESIS – Center for Social Intervention Studies & Cairde (2025). Εθνική Έκθεση: Πρώιμοι Γάμοι και Πρώιμη Μητρότητα στις Κοινότητες Ρομά – Ιρλανδία. Έργο « Roma Influencers, βάζοντας τέλος στον κύκλο των πρώιμων γάμων και της πρώιμης μητρότητας στις κοινότητες των Ρομά», Πρόγραμμα Erasmus+.

CESIS – CooperActiva (2025). Εθνική Έκθεση: Πρώιμοι Γάμοι και Πρώιμη Μητρότητα στις Κοινότητες Ρομά – Πορτογαλία. Έργο « Roma Influencers, βάζοντας τέλος στον κύκλο των πρώιμων γάμων και της πρώιμης μητρότητας στις κοινότητες των Ρομά», Πρόγραμμα Erasmus+.

CESIS & Klimaka (2025). Εθνική Έκθεση: Πρώιμοι Γάμοι και Πρώιμη Μητρότητα στις Κοινότητες Ρομά – Ελλάδα. Έργο « Roma Influencers, βάζοντας τέλος στον κύκλο των πρώιμων γάμων και της πρώιμης μητρότητας στις κοινότητες των Ρομά», Πρόγραμμα Erasmus+.